

Overvågning af hedelærke og rødrygget tornskade

VIDEN FRA DOFBASEN

DOFbasen er DOF's database over fugleobservationer i Danmark, som alle kan bidrage til på www.dofbasen.dk

Af Stefan Pihl & Timme Nyegaard
sp@dmu.dk & timme.nyegaard@dof.dk

Hedelærke og rødrygget tornskade er i 2009 blevet overvåget via brugernes indtastninger i DOFbasen, og vi præsenterer her resultatet og retter samtidig en stor tak til alle dem, der har brugt tid og kræfter på at tilvejebringe og indtaste disse data.

Hedelærken er langt mere almindelig i hovedlandet end på øerne, hvor der til gengæld går et talstærkt træk mod nord i marts-april.

Foto:
Helge Sørensen

De to arter er på bilag 1 på EF-fuglebeskyttelsesdirektivet, og som sådan er de kvalificerede til at indgå i det nationale overvågningsprogram NOVANA. Der har desværre ikke været midler til, at alle arter på bilag 1 har kunnet overvåges, og blandt andet disse to arter blev valgt fra, da der skulle prioriteres.

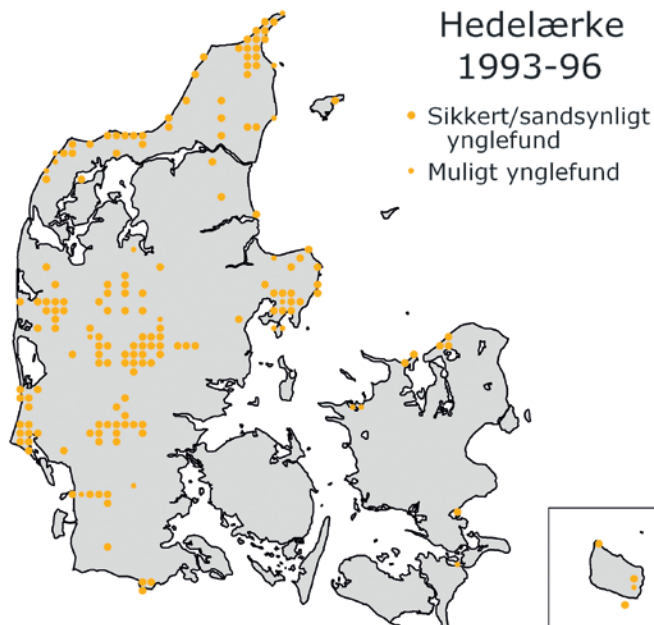
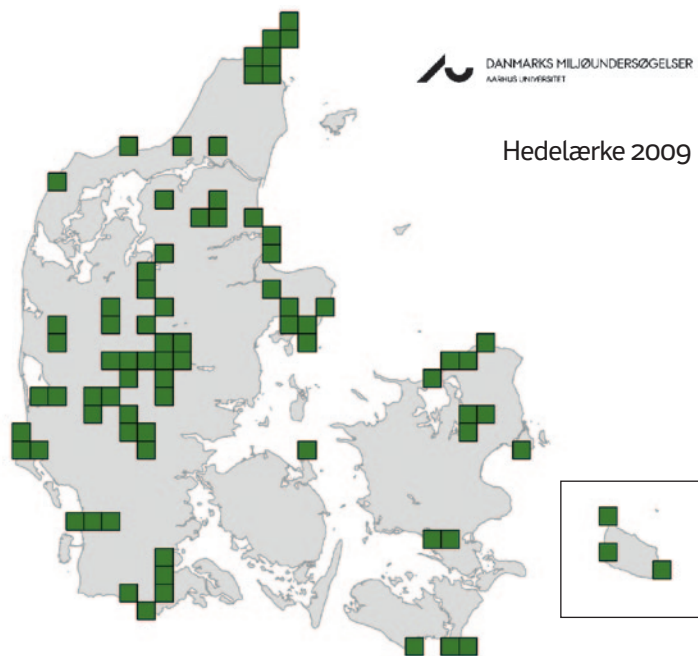
En samarbejdsaftale mellem Miljøministeriet og DOF i 2006 åbnede

imidlertid mulighed for, at indtastninger i DOFbasen kunne bruges bredt af myndighederne. Specielt syv relativt almindelige arter, som der ikke var fundet plads til inden for NOVANA, synes egnede. De syv arter var hvepsevåge, rørhøg, natravn, isfugl, sortspætte, hedelærke og rødrygget tornskade. Disse arter er så talrige, at det giver mening at overvåge dem ud fra udbredelse i stedet for via bestandsstørrelse, som kræver optælling af alle ynglepar.

Den statslige overvågning

NOVANA er det statslige vandmiljø- og naturovervågningsprogram, der blev søsat i 2004 som efterfølger for vandmiljøprogrammet NOVA. NOVANA løb i første omgang til 2009. En revision blev påbegyndt i 2008, men er endnu ikke afsluttet, så 2010 er blevet et mellemår, inden det reviderede program for perioden 2011-2015 bliver sat i gang. Ynglefugleovervågningen i NOVANA bliver koordineret af Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet og gennemføres i praksis af Miljøministeriets syv miljøcentre. Data bliver indtastet i den offentligt tilgængelige database Danmarks Naturdata.

Vi har tidligere præsenteret udbredelseskort, som efter vores mening er meget overbevisende for natravn, isfugl og sortspætte i Fugle i Felten (nr. 2 2008) og for hvepsevåge og rørhøg (nr. 1 2010).

Rødrygget tornskade kan findes som ynglefugl overalt i Danmark, men der er flest par langs kysterne. Foto: Helge Sørensen

RØDRYGGET TORNSKADE

Rødrygget tornskade er ret alsidig i sit valg af ynglehabitat. Arten yngler i mange forskellige åbne naturtyper, som klitter, overdrev, græsningsenge med levende hegn, små moser, men arten findes også ynglende i rydninger og nyplantninger i skov. Fuglene kommer hertil i maj, og de gamle fugle er ude af landet igen i første halvdel af august for at søge tilbage mod Østafrika, hvor de tilbringer vinteren.

Udbredelseskortet for rødrygget tornskade baserer sig på observationer fra perioden 1. juni til 31. juli. Som for hedelærke er observationer i kategorierne af trækkende og overflyvende fugle sorteret fra, mens alle observationer af ynglforekomster er taget med.

Rødrygget tornskades udbredelse, som den er registreret via indtastninger i DOFbasen, viser samme karakteristika, som resultatet af atlas-undersøgelsen i 1993-1996. Arten er vidt udbredt som ynglefugl med koncentrationer langs kysterne. Steder, hvor der synes at være langt imellem disse fugle, er visse centrale dele af Jylland, Fyn og Sjælland.

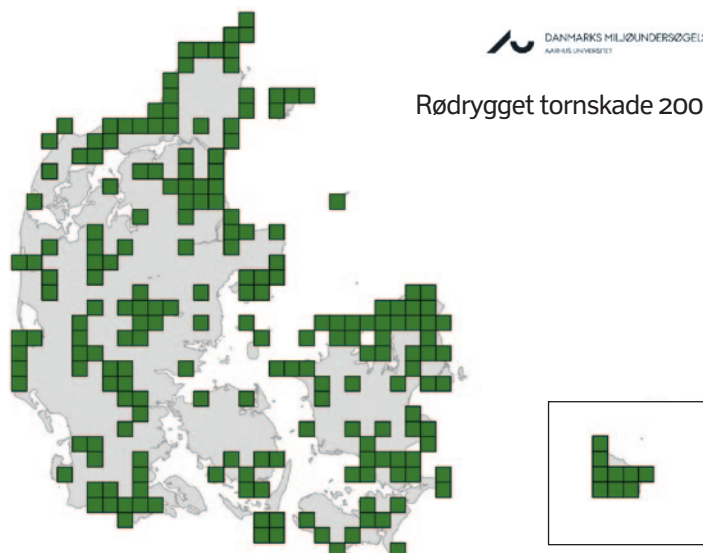
HEDELÆRKE

Fuglebeskyttelsesdirektivet angiver, at landene i EU skal udlægge beskyttede områder (Fuglebeskyttelsesområder) for arterne på direktivets bilag 1. Derfor er arterne på bilag 1 oftest arter med høje krav til ynglehabitaterne. Hedelærke hører kun delvist til i denne kategori, når vi snakker yngleområder i Danmark. Fuglene yngler ganske vidst på åbne heder og klitheder, men mange af parrene finder vi i rydninger i nåletræsplantager på sandjord. I de første år efter at træerne er fældede og inden den nye kultur vokser op, kan sådanne områder være særdeles attraktive for hedelærkerne.

De danske hedelærker er trækfugle, som allerede kan vende tilbage til ynglepladserne fra slutningen af februar. Specielt i Østdanmark sker der et større gennemtræk af hedelærker, som kulminerer i løbet af marts. For at få frasorteret hovedparten af disse trækfugle fra denne undersøgelse, har vi valgt at medtage observationer fra DOFbasen fra perioden 1. april til 31. juli. Inden for denne periode er alle observationer i kategorierne af trækkende og overflyvende fugle filtreret fra, mens observationer af ynglepar er lagt til.

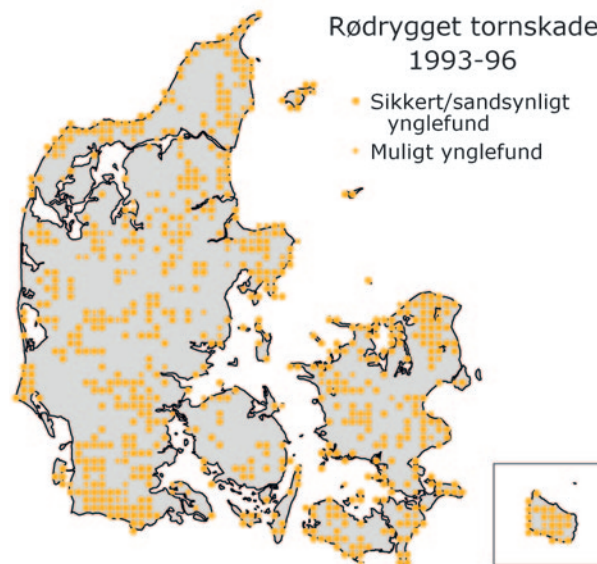
Resultatet er blevet et udbredelseskort for hedelærke, der ligner en tynd udgave af udbredelseskortet i Fuglenes Danmark fra 1998 bortset fra et par registreringer, der formentlig omhandler trækfugle (for eksempel fra Fyns Hoved). Der er fortsat tyngdepunkter ved den dansk-tyske grænse, omkring Blåvand, i Midtjylland, Djursland, langs Jyllands Vestkyst og Skagenhalvøen. De små ynglebestande i Nordsjælland og på Bornholm er ojet synligt fortsat opretholdt.

Rødrygget tornskade 2009

Rødrygget tornskade 1993-96

- Sikkert/sandsynligt ynglefund
- Muligt ynglefund

NOVANA 2004-2009

Vi var på forhånd ikke sikre på, at man på denne måde kunne overvåge ynglefugle, men vores skepsis er blevet gjort til skamme. Forsøget med at overvåge relativt almindelige arter gennem udbredelse ud fra indtastningen i DOFbasen er lykkedes og for alle syv arter: hvepsevåge, rørhøg, natravn, isfugl, sortspætte, hedelærke og rødrygget tornskade har netværket af DOFbasens brugere været i stand til at skabe grundlaget for udbredelseskort af høj kvalitet.

NOVANA 2011-2015

NOVANA-programmet for 2011-2015 er under revision, men vi forventer, at der også i den periode vil være brug for DOFbasens netværk til overvågning af danske ynglefugle. Et godt gæt for 2011 er engsnarre, som er en oplagt kandidat til denne type overvågning.